

MILAN VINCETIČ

Jurij Kovič: *Lokvanji* (uredil Ivo Frbežar; spremna beseda Ciril Zlobec). Grosuplje: Založba Mondena 2002.

Da pesnik Jurij Kovič, ki je doslej izdal kar pet pesniških zbirk, ni zavezan zgolj liriki, temveč še glasbi, matematiki in šahu, se odraža tudi v njegovi zadnji pesniški zbirki *Lokvanji* – podoba lokvanjev, ki se jim je po egipčansko reklo nanufar, kar je pomenilo *lepotice*, kot je zapisano v Chevalier-Gheerbrantovem Slovarju simbolov (MK, 1993), je tudi na platnicah – kot skrb za metrično in verzno urejenost ter verzna izglasja, ki so ponavadi rimana. Gre za zbirko povečini dvostišij, v katerih se večinoma prepleta lajtmotiv izgubljene ljubezni, ki pa se mu primeša večno spraševanje in hkrati zarekanje v lepoto in tudi odrešilno moč pesmi, narave in etosa. "Zbirka je," kot je zapisano v opombi pod kazalom, "izbor pesmi, napisanih med leti 1978 in 1993, mnoge /pesmi/ pa so nastale obenem z glasbo za kitaro, zato njihov ritem ni vselej tako pravilen, kot je sicer pri kitični poeziji, ki ni namenjena petju, ampak branju." Moj gornji navedek, da gre povečini za urejeno verzno strukturo, pa vseeno drži, čeprav je tu in tam res najti kak – za brano poezijo – moteč "metrični spodrsaljaj".

Zbirka je sestavljena iz dveh večjih razdelkov (*Neskončnost* in *Duša*), ki pa vsebujeta tematske podrazdelke, ki jih pesnik označi s številko dela ali z razmikom. A to je le zunanja, seveda nemoteča forma, pri samem branju pa moti prenatrpanost (seveda je prelom knjige stvar tehničnega urednika); prevečkrat zmoti, da sta na eni strani tudi po dve pesmi, ki druga drugi "odžirata" še kako potreben prostor in belino. Če namreč knjigo zgolj prelistamo, se zdi, da prav manjkajoča belina vzbuja vtis

nasičenosti in nepreglednosti, zaradi česa mnoge pesmi, bolje rečeno, deli pesmi, izgubljajo sijaj in težo. Drugo vprašanje ob prebiranju te knjige pa se pojavi (čeprav gre, kot je sam avtor zapisal, za izbor pesmi njegovega mladega ustvarjanja) o samem številu izbranih pesmi. Po mojem jih je preveč, kar nekaj bi jih lahko avtor mirne duše izpustil, kar bi med drugim naredilo zbirko bolj zračno in pregledno.

Iz Kovičevih distihov veje predvsem ljubezen, bolje rečeno hrepenenje po ljubljeni osebi. Čeprav je to hrepenenje predvsem izraz mladosti (kasnejše Kovičeve ljubezenske pesmi, pa seveda tudi samostojne pesniške zbirke so mnogo zrelejše), ne morem trditi, vsaj kar se tiče bolj izbranega podobja, da gre zgolj za že izpete variacije na isto temo, četudi v pesmi *Rekviem za vse mrtve ljubezni* pravi, da "lepota, ki boli, je moja usoda, / ne najdem sreče, miru, tišine, // ljubezni čiste, le pesmi pišem, / slap solz sem, jok nešteti melodij".

Torej kot večni iskalec in pritrkovelec na pokrajine srca, v katere zapotuje "vedno v mislih s tabo, // drobne pesmi, kot je ta, / (pa bo) spremljal na kitaro" (*Potovanja*). Lik izvoljene ženske se pojavlja ali glorificirano ("Lepa si, lepa bila kot češnjev cvet v mesečini, / lepa si, lepa še bolj, zvezda, ki v meni žari." – iz pesmi *Spominjanja*), še pogostejše, najbrž v pesmih, ki so kasnejšega datuma, pa že s pridihom humornosti ali (samo)ironije. V pesmi *Strunam*, katere naslov, pa tudi poanta svobodno (humorno) asociirata na Prešerna, zapiše: "Kje si zdaj, moj zaklad, / moja punčka, črni gad? // Prstan stran sem vrgel že, / svojim strunam pojem le". Podoben ton se oglašja tudi v dveh pesmih *Čakajoč na avtobus*. Pa še v mnogih, ko se nekakšen postviteški naklon do ženske že ohlaja.

Iz vseh teh ljubezenskih muk, ki jih pesnik upesni z bolj ali manj znanimi metaforami – ob prebiranju knjige moramo imeti zmeraj pred očmi, da gre za njegove zgodnje pesmi – ga rešuje poezija, za katero pravi v pesmi *Pismo mladi pesnici*, da "ni čarovnije čez čudež poezije". Seveda ne moremo reči, da mu je takrat poezija služila le terapevtsko zaradi temnih brezen ljubezni; ne, Jurij Kovič se je že takrat zavedal, da je moč in lepota besede tista, ki se lahko primerja s podobo lokvanjev, za katere zapiše, da so "edina popolna bitja pod soncem in niso albatrosi, a vendar letijo". Lokvanji kot čudovite vodne rastline resda ponujajo celo paletu metaforizacij, njihova belina in plivanje kar kličeta po primerjavi z notranjim razkošjem idealnega ali idiliziranega človeka, ki ga Jurij Kovič vztrajno išče. Seveda njegov trud ni poplačan, ga pa nagradijo pesmi, ko "blodi po ulicah za slepečim prividom lepote". Umetnik je torej večno vznemirjen mag ali matematik "s sivimi gubami na čelu, / z veseljem v srcu", torej razpet med realiteto in idealiteto, ki ima v njegovih zgodnjih pesmih, tudi če jih obarva z ironijo, romantičen pridih. Njegov lirski jaz, ki vedno znova "podobe brusi v sebi kot dragulje, / da bi iz njih sestavil mozaik, // ki bi pričaral žuborenje slik, / travnike, reke, lilije, metulje" (*Dragulji*), je boleče razpet med "lučjo in temo", zato mu je usojena "tišina, ki poje" ali nesprenovedavi sen o roži. Ta njegova pesniška drža je seveda hudo boleča, kar zapiše tudi v pesmi *Moderni Orfej*: "Stojim na pokrovu kanalizacije / in poslušam skrivnosti duše".

Torej odmaknjenost od ponorelega in blatnega sveta. Beg vase in hkrati večno vračanje s čistim kozarcem po požirek kislega vina, ki ga sicer navda z grencem, hkrati pa mu odpre žile. V pesmi *Karakter* pomenljivo zapiše: "Ves zanemarjen po cestah se vlačim, / v tragično masko svoj obraz pačim, // a sem vsaj jaz, se tolažim, ko jočem, / pojem in sanjam o nemogočem."

Ob branju Kovičeve zbirke me je navdal še občutek, da je (bil) njegov pesniški vir nepresahljiv. Raznorodnost tem, pa tudi modernističnih postopkov (*Črkešifre, Pesem, Val ...*), pogosti ironični nadih ali skepsa ob empiriji ali esenci sveta ("Dal bi težo vseh modrosti / za vrnitev v svet skrivnosti." – iz pesmi *Skrivnosti*), potovanja skozi pesnikov optikum po resničnih zemljepisnih krajih in deželah (Rim, Amsterdam, Pariz, Radenci, Grčija ...), povečini humorni, rahlo šansonjerski naklon mističnim bitjem, faraonom ali umetnikom, že barvajo njegovo mlado čudenje in zrenje z odtenki njegove kasnejše ustvarjalnosti, v kateri je prav tako moč čutiti – predvsem v zbirki *Nebeščani in zemljani* – to večno dihotomijo sveta in lastnega bivanja. In seveda zavedanja o minljivosti ter razpetosti med zemljo in zvezdami, med svobodo in okovi ter konec koncev med resničnostjo in skrivnostno mandalo v podobi gradu, ki bo na koncu le razblinjen privid, za katerim bo "ostalo dvoje čajnih skodelic, polnih belega peska".

Naj sklenem ta svoj zapis z Jurijevimi, za to zbirko docela pomenljivimi verzi iz pesmi *Duša*: "Ah, verjel neveden, mlad sem, / da le jaz kot bog prinašam // luč, lepoto in resnico v svet laži. // Zdaj vem, vsak je v duši ptica, // vsak je zvezda, vsak kresnica, / po neskončnosti vsak hip vsak hrepeni".

Njegova drža, predvsem v današnjem ustvarjanju, ni več v podobi demiurgičnega razlagalca sveta, na koncu se pojavi sprijaznjenost, ritem se umiri, pesnik pa se vse bolj in bolj spreminja v ptico, ki leti vanj. Jurijevi *Lokvanji* seveda niso njegova najboljša poezija, še zdaleč ne, bolj jih je treba brati kot stopnice k zdajšnjemu ustvarjanju, saj so navsezadnje zgolj izbor; se pa najde v knjigi kar zajetno prgišče draguljastih pesniških podob (*Čudež, Galeb, Večerni park, Usoda kamna ...*), ki pa, na žalost, zaradi preobilice in nagnetenosti materiala ne morejo zasvetiti s pravim žarom.

Miklavž Komelj: *Rosa* (uredil Aleksander Zorn). Ljubljana: Mladinska knjiga 2002 (zbirka Nova slovenska knjiga).

Literarne nagrade znajo biti obremenjujoče tako za dobitnika kot za morebitnega ocenjevalca nagrajene knjige – tokrat gre za letošnjo veronikino nagrado, ki jo je prejela zgoraj navedena knjiga – kajti neznosna teža ali lahkost nagrade visi nad ocenjevalcem kot Damoklejev meč in mu potihoma svetuje, naj se vendar vzdrži temnih in težkih mnenj, ki bi lahko načela bleščavico in veličino nagrade. Kakor koli: sam se bom v velikem loku in brez kakršnih koli predsodkov izognil senci omenjene nagrade in skušal zapisati o tej pesniški zbirki, kar je pač zarisala in zapisala vame.